

ABSTRACT

Theoretical considerations and empirical research presented in this dissertation have been inspired by questions about how childhood deceptive skills develop, what types of deception occur in children of different ages, and whether children's socio-cognitive competencies are significant correlates of deception.

The work consists of an introduction, two publications as well as a summary and appendices. The first paper—*A new model of the development of deception: Disentangling the role of false-belief understanding in deceptive ability*—reviewed research on the development of deception in children and proposed a model of the development of deception in childhood. An action-based, non-mentalistic and cognitively lean definition of cheating arising from ethological background enabled to present a model consisting of three "stages" of the development of deception (deception-in-action, representational deception, and reflective deception), distinguished by the level of intentionality accompanying each type.

By separating deception from understanding false-beliefs, it has become possible to explain the mechanisms underlying deceptive behaviors of children before they acquire understanding that another person might be acting on their false-beliefs about reality. The proposed theoretical approach is therefore a valuable alternative to the mentalistic concepts of deception, the assumptions of which are difficult to reconcile with the results of research showing that toddlers are able to deceive others.

The second manuscript—*The coin that is most current is flattery? Stability and discontinuity of false praise-telling from 5 to 7 years of life*—includes a partial empirical verification of the predictions contained in the theoretical model. This paper presents the results of a longitudinal study on the stability and continuity of the false praise-telling of children from 5 to 7 years of age. It has been shown that, on average, the frequency of false praise in a politeness context increases with age, and at the same time individual differences in subsequent measurements are stable. The results show important developmental regularities—the stability and change in the child's tendency to give false praise at the turn of the middle and late childhood.

In conclusion, it is worth emphasizing that both theoretical considerations and the research results constitute a significant supplement to the knowledge about deception in children. They can also be an important inspiration for future comparative, cross-cultural, and cultural studies, or research aimed at discovering the correlates of deception in childhood.

STRESZCZENIE

Pytania, o to jak w okresie dzieciństwa rozwija się umiejętność oszukiwania, jakie rodzaje oszustw występują u dzieci w różnym wieku i czy społeczno-poznawcze kompetencje dzieci są istotnymi korelatami umiejętności oszukiwania, stały się inspiracją zarówno dla rozważań teoretycznych, jak i badań empirycznych zaprezentowanych w tej rozprawie.

Praca składa się z wprowadzenia, dwóch publikacji oraz podsumowania i załączników. W pierwszym artykule – *A new model of the development of deception: Disentangling the role of false-belief understanding in deceptive ability* – dokonano przeglądu badań nad rozwojem oszukiwania u dzieci oraz przedstawiono propozycję autorskiego modelu rozwoju umiejętności oszukiwania w dzieciństwie. Oparta na działaniu, niementalistyczna i oszczędna poznawczo oraz wyrastająca z modeli etologicznych definicja oszukiwania umożliwiła zaprezentowanie modelu składającego się z trzech „stadiów” rozwoju oszukiwania (oszukiwanie-w-działaniu; oszukiwanie reprezentacyjne i oszukiwanie refleksyjne), wyróżnionych ze względu na poziom intencjonalności towarzyszącej poszczególnym rodzajom oszustw.

Dzięki oddzieleniu oszukiwania od rozumienia fałszywych przekonań możliwe stało się wyjaśnienie mechanizmów leżących u podłoża oszustw dokonywanych przez dzieci przed opanowaniem przez nie rozumienia, że inna osoba może działać w oparciu o swoje fałszywe przekonanie na temat rzeczywistości. Proponowane podejście teoretyczne stanowi zatem cenną alternatywę dla mentalistycznych koncepcji oszustwa, których założenia są trudne do pogodzenia z wynikami badań wskazujących na dokonywanie działań oszukańczych przez dzieci w wieku poniemowlęcym.

Drugi tekst – *The coin that is most current is flattery? Stability and discontinuity of false praise-telling from 5 to 7 years of life* – zawiera natomiast częściową weryfikację empiryczną przewidywań zawartych w modelu teoretycznym. W artykule tym przedstawiono wyniki badań podłużnych dotyczących stabilności i ciągłości tendencji do udzielania fałszywych pochwał przez dzieci w wieku 5, 6 i 7 lat. Wykazano, że średnia częstość dokonywania fałszywych pochwał w kontekście grzecznościowym rośnie wraz z wiekiem, a jednocześnie różnice indywidualne w kolejnych pomiarach są stabilne. Uzyskane wyniki ukazują ważne prawidłowości rozwojowe – stabilność i zmianę w tendencji dziecka do udzielania fałszywych pochwał na przełomie średniego i późnego dzieciństwa.

W konkluzji, warto podkreślić, że zarówno rozważania teoretyczne, jak i uzyskane wyniki badań stanowią istotne uzupełnienie wiedzy na temat umiejętności oszukiwania u dzieci. Mogą one stanowić również ważną inspirację do przyszłych badań porównawczych, międzykulturowych, kulturowych, czy badań mających na celu odkrycie korelatów umiejętności oszukiwania w okresie dzieciństwa.